

operibus admissa delicta procurare jubeat, sed sola in expiatione sacrificia requirant, nisi quod ita testari vult, unicuique esse satisfactionis genus, quo iudicium suum placeat? nam quae tunc immolabantur sacrificia Israelitae, non hominum opera censebantur, sed a sua veritate, hoc est, unico Christi sacrificio testabantur.

Respondeo. Validus iste aries, pro veritate validus est, pro Calvini errore prorsus infirmus. Nam sacrificia illa Levitica (ut in 2. lib. de Sacramentis ingenere cap. 14. 15. 16. et 17. demonstravimus) non culpam, aut poenam aeternam, sed immunditiam tantum legalem, et poenam temporariam explebant proinde recte satisfactiones quaedam dici poterant.

Quod culpam et poenam aeternam non expiant, perspicuum est, tum ex Davide Psalm. 50. *Si voluisses sacrificium, dedissem: atque holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum, et humilitatum Deus non despicies* (1), tum ex eo, quod ea sacrificia Deo grata non erant, nisi qui offerebat, Deo gratus, et per hoc justus esset; nam Proverbior. 15. victimae impiorum dicuntur abominabiles Domino: tum denique ex testimonio plurimis Scripturarum, et Patrum, quae loco citato adduximus.

Quod autem ut quaedam satisfactiones, expiant reatum poenae temporalis; sequitur ex ipsa Dei promissione. Promisit enim Deus offerentibus ea sacrificia, remissionem peccatorum: quae promissio cum intelligi nequeat de remissione quoad culpam, et poenam aeternam, id restat, ut intelligatur de remissione peccati quoad poenam temporalem. Accedit, quod Deus jubebat pro mensura delicti offerri sacrificia majoris, vel minoris pretii, Levitic. 6. quod est argumentum manifestum, illas oblationes imperatas fuisse in compensationem aliquam injuriae Deo factae.

Ex his autem sequitur, multa falso affirmasse Calvinum, ut validum illum arietem contra satisfactiones extrueret. Primo falso asseruit, Deum in Levitico non constituisse hanc, aut illam satisfaciendi legem: quid enim sunt sacrificia variae aestimationis pro varia mensura delicti, nisi variae Satisfactiones? Secundo falso scripsit, Deum totam in sacrificiis compensationem exegisse: nam

(1) Psal. l. 18. — (2) Eccl. XXXIV, 21; Gen. IV, 1.

Deus non instituit sacrificia pro omnibus peccatis expiandis, sed solum pro peccatis ignorantiae contra caeremonias legis, Levitic. 4. et 5. et pro peccatis circa damnum proximi in rebus externis, et pro perjurio, ex cupiditate habendi res alienas prolato, Levit. 6. pro aliis peccatis gravioribus, ut pro blasphemia, idololatria, homicidio, adulterio, et similibus, nulla inveniantur sacrificia instituta; sed Prophetae populum admonebant, pro his in cinere et cilicio Poenitentiam esse agendam et eleemosynis, aliisque bonis operibus peccata redimenda. Tertio falso Calvinus assumpsit, in Levitico Deum diligentissime, atque exactissimo ordine omnes expiandi ritus executum; id enim falsum esse constat ex his, quae jam diximus. Quarto, falsum est quod ibidem posuit, nullis prorsus operibus admissa delicta procurari jussisse Deum: nam ipsa oblatio sacrificii, opus erat a Deo mandatam ad peccata admissa procuranda.

Quod denique Calvinus addit, oblationes illas, non hominum opera censi; non minus est falsum, quam caetera. Nam tametsi sacrificia illa, divina opera dici possent, tum quia a Deo instituta erant, tum quia sacrificium Crucis significabant, tamen erant etiam ac censebantur opera humana, et laboriosa, ac proinde satisfactoria: quia non sine detrimento rei familiaris offerebantur; quia per ea cultus patriae, Deo ad eo cuius erat oblatio, adhibebatur: quia ex fide et pietate offerentium grata erant: *Domina enim*, ut ait Sapiens Eccles. 34. *iniquorum, non probat Altissimus nec respicit in oblationes impiorum*. Et Genes. 4. *Respexit Deus ad Abel, et munera ejus* (2): in quem locum scribens, ita loquitur S. Gregorius lib. 22. Moral. cap.: 12. *Iran iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis.* » Et paulo post: *« Idcirco non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. »* Atque haec de valido Calvini ariete.

Sextum testimonium est Osee 14. *« Qualem*, inquit Calvinus, *compensationem a nobis recipiat Dominus, paucis verbis eleganter Osee expressit: Omnem, inquit, tolles iniquitatem, o Deus: en peccatorum remissio; et vitulos laborum persolvemus: en satisfactio. »*

Respondeo, qui Deum rogat ut omnem tollat iniquitatem, jure pollicetur actionem

gratiarum, sive laudis sacrificium. Sed quid hoc facit contra Satisfactionem? nam neque iniquitas reatum poenae, sed culpam significat proprie, neque si Deus culpam, et poenam aeternam tollat temporali manente, pro qua satisfieri debeat, non erunt laborum vituli persolvendi; nec denique, si aliquando Deus culpam, et omnem poenam ita condonet, ut nullam exigat satisfactionem, praeterquam laudis, et actionis gratiarum, ideo id perpetuum erit.

Septimum testimonium est Ezech. 36. *« Superiores loci*, inquit Calvinus, quos citavimus, hoc nominatim volunt, haec nos conditione recipi a Deo in gratiam, ut quidquid eramus poenae meriti, remittat, culpam ignoscendo. Et quoties David, aut alii Prophetae peccatorum veniam petunt, simul poenam deprecantur, imo divini iudicii sensus huc eos impellit: rursus cum a Domino misericordiam promittunt, semper fere ex professo de poenis, eorumque remissione concionantur. Certe cum Dominus apud Ezechielem pronuntiat, finem se impositum Babylonico exilio, idque propter se, non propter Judaeos: gratium esse utrumque satis demonstrat. Denique si a reatu liberamur per Christum, poenas, quae inde proveniunt, cessare oportet. »

Respondeo, quid superiores loci contineant, jam vidimus, nullum enim praetermissum, et in nullo invenimus quod Calvinus hoc loco tam confidenter affirmat; haec nos conditione recipi a Deo in gratiam, ut quidquid eramus poenae meriti, remittat, culpam ignoscendo: et contra, nos multa exempla protulimus eorum, quibus Deus culpam, ignovit, et poenam tamen temporariam non remisit, ut Moysis, Aaronis, Davidi, et aliorum.

Porro David, et Prophetae caeteri, cum veniam peccatorum petunt, non simul poenam temporalem semper deprecantur, Davidis illa vox est II Regum. 24. *« Ego sum qui peccavi, et ego inique egi: isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra domum patris mei. »* Deinde David, et Prophetae caeteri, nihil est mirum si poenam saepe deprecabantur, et ejus remissionem populo promittebant, cum simul ad poenam sponte suscipiendam exemplo, et verbo populum hortarentur; aequum est enim, ut Deus pareat illis, qui ob ejus amorem sibi ipsi non parent.

Testimonium autem ab Ezechiele petium

nihil omnino facit ad rem: nam eo loco Propheta de gratia novi Testamenti proprie vaticinatur; ait enim: *« Effundam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris et ab universis idolis vestris mundabo vos, et dabo vobis cor novum, spiritum novum ponam in medio vestri, et auferam cor lapideum, et dabo vobis cor carneum etc. »* Hanc autem gratiam certum est, propter nomen suum, non propter merita Israelitarum, Deum fecisse humano generi. Deinde etiam ad litteram potissimum de liberatione a servitute Babylonica Propheta locutus fuisse, quid hoc faceret contra satisfactionem, quam nos defendimus ad expiandam poenam temporalem alterius saeculi, et unicuique propriam? poenas enim hujus saeculi, et praesertim communes toti populo, jam antea docuimus non semper Satisfactionibus expiri, quemadmodum non semper immitti.

Denique illa conditionalis assertio: *« Si a reatu liberamur per Christum, poenas quae inde proveniunt, cessare oportet. »* Si per reatum intelligamus obligationem ad poenam verissimam est; sed illud non est verum, per Christum semper liberari nos ab omni reatu poenae temporalis; etiam nulla interveniat Satisfactio. Si vero per reatum significetur culpa, sive offensio, ob quam debitum poenae luendae contrahimus; falsa conditionalis assertio est. Si a reatu liberamur, poenam cessare oportet; multa sunt enim, quae tamen orta manent, causis pereuntibus. Edificium sine aedificatore non feret; quod si semel factum fuerit, manebit, licet continuo aedificator pereat. Itaque recte S. Augustinus tract. 124. in Joan.: *« Productior, inquit, est poena, quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et poena. »*

Atque ita soluta manent illa omnia argumenta, quae Calvinus insolubilia esse, solita temeritate jactaverat; supersunt tamen adhuc alia quaedam argumenta, quae obiter Calvinus in sequentibus paragraphis, dum aliud ageret, id est, dum argumenta Catholicorum solvere niteretur, inseruit.

CAPUT XIV.

Solvuntur alia Calvini argumenta.

Igitur in eodem cap. 4. §. 35. adducit S. Joannis Chrysostomi testimonium ex lib. 3.

de providentia, ut probet Deum non inferre supplicia, ut peccatores excitet ad respicientiam; et idem confirmat testimonio Hieremias, et Osee Prophetarum; sic autem loquitur: «Stultissimus fuerit, si quis arbitretur, presentis vite calamitates in peccati noxam esse nobis impositas. Id mihi videtur Chrysostomus voluisse, cum ita scripsit: Si ob hoc penas inferat Deus, ut in malis perseverantes ad Penitentiam vocet; ostensa Penitentiam, superflua jam erit poena. Quare prout uniuscujusque ingenio expedire novit, ita hunc majori asperitate, illam benigniori tractat indulgentia. Itaque ubi docere vult, se non esse in poenis exigendis immodicum, exprobrat duro et obstinato populo, quod percussus, non tamen faciat finem peccandi. Hoc sensu conqueritur, Ephraim esse quasi placentiam ab una parte torridam ab altera parte incoctam: quia scilicet non penetrabant in animos ferula, ut vitis excoctis, populus ipse capax venite fieret. Certe qui sic loquitur, ostendit, simul ac quisque respuerit, se mox fore placibilem, sibi que nostra pervicacia exprimi, quem exercet rigorem in castigandis delictis, cui voluntaria correctio occurreret.»

Respondeo: calamitates, que impiis immittuntur a Deo, saepe numero ad eum finem immittuntur, ut illi respiciant: id tamen non esse perpetuum, testatur mores Sodomitarum, Pharaonis, Antiochi, Herodis; et aliorum, qui divino judicio percussi, misere interierunt. Ceterum, tanetsi ejusmodi calamitates, que conversionem precedunt, saepe, ut dixi, ad respicientiam referantur: ea tamen que post conversionem sequuntur, de quibus nos hoc loco agimus, non ad respicientiam, sed ad offensam aliquo modo compensandam referuntur. Sequi autem post conversionem penas aliquas temporales, vel in hac vita, vel in futura; satis supra probatum esse credimus.

Neque testimonium S. Joannis Chrysostomi cum nostra sententia pugnat: tum quia loquitur ipse de poenis, que conversionem precedunt, quas aequum est cessare, cum illi, qui flagellabantur, serio respiciunt: tum etiam quia S. Chrysostomus per penitentiam non significat solam respicientiam, sed integram Penitentiam, que praeter internam conversionem, et gemitum, externos etiam labores atque opera satisfactoria comprehendit: acerrimum autem est, ut ostensa Penitentia, id est, cum peccator

se ipse affligit, et punit, dignosque facit Penitentiae fructus; poena divinitus inflata cessat.

Quod autem Deus queratur, durum obstinatum populum, qui a Hieremia et Osea sub nomine Ephraim reprehenditur, diu percussum, non fecisse peccandi finem, significat quidem, iis flagellis populum percussum, ut tandem aliquando respiceret; sed non inde sequitur, non oportuisse eum populum post conversionem in cinere, et cilicio, in jejuniis, fletu, et planctu Penitentiam agere, eaque ratione pro culpis praeteritis Domino satisfacere.

Aliud argumentum in eodem §. 33. ducit Calvinus ab exemplis eorum, qui sine ulla imposita mulcta justificati leguntur: «Legitur, inquit, publicanus, descendisse e templo justificatus: poena nulla sequitur. Petrus delicti veniam obtinuit: lacrymas ejus (inquit Ambrosius) legitimus, satisfactionem non legitimus.» Audit paralyticus, «Surge, remittuntur tibi peccata tua»: poena non imponitur. Omnes quae in Scriptura commemorantur absolutiones, gratuite describuntur. Ex hac exemplorum frequentia, regula potius peti debuerat, quam ab unico illo, quod nescio quid singulare continet.»

Respondeo: regula doctrinae Catholicae non ab unico Davidis exemplo petita est, sed a multis Scripturae testimoniis et exemplis, ab usu vetustissimo omnium Ecclesiarum, a communi Patrum Latinorum Graecorumque consensu. Sed tamen unicum etiam Davidis exemplum, si quis recte judicare possit, plus valet ad sententiam nostram confirmandam, quam exempla omnia, quae Calvinus protulit, ad infirmendam. Siguidem publicanus ille legitur quidem justificatus pro Pharisaeo, non tamen ab omni reatu poene liberatus. Deinde non sine satisfactione justificatus dici potest, qui pectus suam percutiebat, qui humillime Domino supplicabat, qui neque ad interiora templi accedere, neque oculos ad caelum sustollere audebat. Paralyticus audivit: «Confide fili, remittuntur tibi peccata tua»; sed quis novit, an peccatorum nomine sola culpa, et poena aeterna eo loco non intelligatur? quis dicere audeat, ipsa paralyti tam diuturna aequo animo tolerata, non cum pro dilectis suis satis Deo fecisse? Quis neget denique, Christum pro arbitrio culpam, et omnem poenam remittere potuisse? nec tamen ministris licere omnia, quae Domino licent? Petrus non solum re-

sipuit, sed etiam amarissime flevit: quo fletu Domino satisfecit.

Miror autem Calvinum vel impudentiam, vel malitiam, qui aut Ambrosii testimonium non legit, aut eo ad fallendum abuti voluit. Sanctus enim Ambrosius nomine Satisfactionis eo loco excusationem, sive defensionem erimimus apertissime designavit: laudat enim Petrum, quod maluerit lacrymando confiteri, quam loquendo excusare delictum. Sic enim legitimus lib. x. in Lucam cap. 96. «Maluit ipse suum accusare peccatum, ut justificaretur fatendo, quam gravaretur negando:» Et infra: «Non invenio quid dixerit, invenio quod flevit: lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego: sed quod defendi non potest, abui potest.» Et in serm. 46. ubi eandem illam sententiam posuerat: «Lacrymas lego, satisfactionem non lego» subjicit: «Recte Petrus flevit, et tacuit, quia quod delicti solet, non solet excusari.» Itaque Satisfactio eo loco defensio, et excusatio est; quo sensu dicitur I. Petr. III. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea, quae in vobis est spe;* et Actor. XXIV. inquit Paulus: *Bono animo pro me satisfactum* (1).

Argumentum postremum Calvinus petit ex quatuor Chrysostomi et Augustini testimoniis quae tamen nullo negotio poterant explicari. Primum testimonium Chrysostomi est homil. 2. in Psalm. 50. ubi sic legitimus: «Ubi misericordia flagitatur, interrogatio cessat: ubi misericordia postulatur, iudicium non saevit: ubi misericordia petitur, poena locus non est: ubi misericordia, quaevis nulla: ubi misericordia, condonata responsio est.» Secundum testimonium ejusdem est hom. 10. in Genesim, ubi Chrysostomus dicit, nihil ultra a nobis Deum requirere, quam ut delicta nostra cum lacrymis apud se confiteamur. Primum testimonium Augustini est in lib. de dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 54. ubi definitur Satisfactio ad hunc modum: «Penitentiae Satisfactio est, causae peccatorum excindere, nec eorum suggestionibus aditum indulgere.» Secundum testimonium ejusdem, ex nescio quo libro; neque enim certum locum notavit: «Caro Christi, inquit, verum est, et unicum pro peccatis sacrificium, non modo iis, quae universa in Baptismate delentur, sed quae postea ex infirmitate subrepunt, propter ea, quae

universa quotidie clamat Ecclesia, Remitte nobis debita nostra; et remittuntur per singulare illud sacrificium.»

Respondeo primum: Chrysostomi testimonium misericordiam generatim commendat. Ac verissimum est, misericordiam opponi iudicium, et poenam; qui enim misericordiam querit, non vult subire iudicium; et qui ex misericordia indulgentiam consequitur, non debet subire poenam, quae sibi condonata est. At ex hac generali commendatione misericordiae, non potest recte colligi, non oportere poenitentes satisfactione injuriam aliqua ex parte compensare, nisi aliunde constet, ex misericordia condonari illis a Deo non solum culpam, sed etiam omnem omnino poenam temporalem, et sempiternam.

Itaque idem Chrysostomus in eadem homilia paulo inferius, haec habet: «Miseretur quidem Deus, sed non passim miseretur: provocat nos, et dicit, Da et tu aliquid; non quia ego tui ego, sed quia volo, et te aliquid conferre ad tuam utilitatem.» Et infra: «Deus dicit: Da mihi confessionem tuam, et lacrymas Penitentiae.» Et hom. in Psal. 6. explicans quantas lacrymas David Domino dederit, qui tamen misericordiam flagitabat: «Non tantum, inquit, lacrymalus est, sed etiam lacrymis lectum lavit, non uno, sed ad duobus, aut tribus diebus, sed etiam singulis noctibus. Et non solum dicit praeteritum, sed etiam futurum. Ne putetis enim, quod cum haec semel fecisset, deinceps se quieti tradiderit, et laxamento usus sit: sed hoc assidue fecit per totam vitam.» Et hom. in Psal. 106: «Confessio, inquit, Penitentiam monstrat, Satisfactio veniam sibi divina pietate conciliat.» Et infra: «Pejus est, Dei offensam non Satisfactione placare, quam peccando Dei bonitatem offendere.»

Alterum Chrysostomi testimonium docet, ad amicitiam Dei recuperandam, sufficere contritionem veram, quae confessionem peccati coram Deo cum lacrymis factam, et propositum vitae melioris complectitur: non excludit autem Chrysostomus opera laboriosa, post amicitiam Dei recuperatam ad reatum poenae temporalis delendum, ut ex multis ejus testimoniis supra probavimus.

Id ita esse, perspicuum erit ex homilia de B. Philogonio, ubi fusius habentur ea, quae in his verbis continetur: *thobadymos*

(1) Pet. III, 45; Act. XXIV, 10.

ex hom. 10. in Genes. Calvinus adduxit, sic enim loquitur: « Ego testiflor, ac fide iubeo ut si nostrum quisque, qui peccatis obnoxii sumus, recedens a pristinis malis, ex animo vereque promittat Deo, se postea nunquam ad illa rediturum; nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem ulteriorem: benignus enim est etc. » quo loco per Satisfactionem intelligit excusationem, et sensus est; Deum non requirere, ut peccatum defendamus, vel excusemus, et rationem reddamus, cur hoc, aut illud fecerimus, sed satis illi esse, si simpliciter peccatum confiteamur, et promittamus nos deinceps non peccaturos: dixerat enim paulo ante: « Descende a malo, virtutem amplectere, desiste a pravitate, pollicere te posthac ista non commissurum, et istud sufficere ad excusationem. » In eadem autem homilia idem Chrysostomus antea docerat, Satisfactionem, id est, opera laboriosa requiri, vel certe eorum propositum, si temporis angustiis quis excludatur: « Proinde, inquit, et tu quibus rebus provocasti Deum, per has rursus facito propitium. Provocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia: cumque et rapta restitueris, et alia insuper addideris, dicitur juxta Zachæum; Reddo, si quid rapui, quadruplum. Provocasti linguæ maledictia multis contumelia affectis: vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens injuriarum inferentibus. Hæc non egent nullis diebus, annisve, sed solo animi proposito unico die perficiuntur. »

Testimonium Augustini, sive Gennadii potius, ex lib. de dogmatibus Ecclesiasticis, definit Satisfactionem veram ab effectu: illa enim est vera, serioque peccatorum evellantur, et radices peccatorum evellantur, et boni habitus virtutum acquirantur, ex quibus fiet, ut non facile deinceps malis suggestionibus aditus pateat. Nam alioqui in eodem libro capite proximo, id est, 33. Auctor illis disertis verbis Satisfactionem docet: « Quamvis, inquit, quis peccato morderetur; peccandi non habeat de cetero voluntatem, et communicaturus satisfaciat lacrymis, et orationibus. » Et paulo post: « Sed hoc de illo dico, quem capitalia, et mortalia crimina non gravant: Nam quem mortalia crimina

post Baptismum commissa premunt, hortor prius publica Pœnitentia satisfacere, et ita Sacerdotis iudicio reconciliatum, communioni sociari, si vult non ad iudicium et condemnationem sui, Eucharistiam percipere. Sed et secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus, sed mutato prius seculari habitu, et confesso religionis studio, per vitæ correctionem, et jugi, imo perpetuo luctu, miserante Deo, ita duntaxat, ut contraria pro his quæ pœnitent, agat. » Hæc ille.

Ex quo intelligi potest, quam intoleranda impudentia Calvinus post allegatum cap. 54. hujus auctoris, hæc verba subjunxerit: « Quo apparet, illis quoque sæculis irrisam passim fuisse Satisfactionis doctrinam, quæ pro admissis delictis rependi diceretur: cum omnem satisfactionem, ad cautionem referat, se in posterum a peccatis abstinendi. » Sane qui mendacium scribere ausus est, quod ex eodem ipso loco, unde mendacii occasio sumpta est, tam evidenter coarguitur: in rebus paulo obscurioribus, qua temeritate grassabitur?

Alterum Augustini testimonium nulla indiget expositione. Fatemur enim peccata omnia remitti per sacrificium Crucis. Nam ex eo sacrificio vim habent Baptismus, et Sacramenta cætera, quibus homines justificantur; et ex eodem sacrificio spiritum gratiæ haurimus, sine quo pro reatu pœnæ temporalis satisfacere non possemus. Porro S. Augustinum ob Crucis sacrificium non existimasse satisfactiones excludi, perspicuum est ex his testimoniis, quæ cap. 9 protulimus.

Atque hoc de tota disputatione hoc loco sufficiant. Nam quæ Martinus Kemnitius de Satisfactione attulit, partim sunt a nobis cap. 8. et 10. refutata: partim sunt ea ipsa testimonia, quæ Lutherus, Philippus, et Calvinus protulerunt. Certe novum aliquod testimonium in tota Kemnitii disputatione reperire non potui: neque aliquam aliam sententiam, quæ speciem solidi argumenti præ se ferre videretur. Quemadmodum etiam quæ Kemnitius de Absolutione disseruit, ideo non excussimus, quod nihil attulerit præter ea, quæ in disputatione de Sacramentis in genere jam ante posuerat: ad quæ nos eo loco respondimus.

FINIS LIBRORUM DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ
AD HONOREM ET GLORIAM DEI.

INDEX

LIBRORUM ET CAPITUM QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR

DECIMA CONTROVERSIA GENERALIS

DE MEMBRIS ECCLESIE

LIBER I.

De reali præsentia Christi Domini in sacramento Eucharistia ex verbo Dei.

- Cap. I. De hæresibus. 2
II. Explicatur sententia Catholice Ecclesie. 7
III. Ex figuris Testamenti veteris demonstratur præsentia corporis Domini in Eucharistia. 10
IV. Refellitur solutio adversariorum ad argumentum nostrum. 12
V. Quod Joan. vi. agatur de Eucharistia. 15
VI. Probatur veritas corporis Domini in Eucharistia ex cap. vi. Joannis. 18
VII. Solvuntur objectiones adversariorum. 19
VIII. Referuntur variæ expositiones verborum Domini: Hoc est corpus meum. 24
IX. Proprie non figurate explicanda esse illa verba: Hoc est corpus meum. 25
X. Explicantur verba institutionis, et refelluntur hæreticorum depravationes. 29
XI. Solvuntur argumenta, quibus probant adversarii verbainstitutionis figurate accipiendâ. 36
XII. Probatur veritas corporis Domini in Eucharistia ex locis Scripture quæ continent usum hujus Sacramenti, ac primum ex cap. x. prioris ad Corinthios. 46
XIII. Idem probatur ex cap. xi. prioris ad Corinthios. 48
XIV. Solvuntur argumenta adversariorum de prompta ex verbo Dei. 52

LIBER II.

De veritate corporis Domini in Eucharistia et testimoniis Patrum.

- Prima ætas Ecclesie ab anno Domini. usque ad 100. 64
Cap. I. Testimonium discipulorum S. Andree Apostoli. *Id.*
II. Testimonium S. Ignatii. *Id.*
III. Testimonium S. Dionysii Areopagite. 65
Secunda ætas Ecclesie ab anno Domini 100 ad 200. 66
IV. Testimonium S. Justini. *Id.*
V. Testimonium S. Pii I. Papæ. 68
VI. Testimonium sancti Irenæi. 69
Tertia ætas Ecclesie ab anno Domini 200 ad 300. 72
VII. Testimonium Tertulliani. *Id.*
VIII. Testimonium Origenis. 75
IX. Testimonium S. Cypriani. 79
Quarta ætas Ecclesie ab anno Domini 300 ad 400. 85
X. Testimonium Nicæni Concilii. *Id.*
XI. Testimonium S. Athanasii. 86
XII. Testimonium S. Hilarii. 87
XIII. Testimonium S. Cyrilli Hierosolymitani. 90
XIV. Testimonium S. Ambrosii. 91
XV. Testimonium S. Basili. 94
XVI. Testimonium S. Gregorii Nysseni. 97
XVII. Testimonium Beati Optati Milevitani. 98
XVIII. Testimonium S. Gregorii Nazianzeni. *Id.*
XIX. Testimonium S. Ephrem. 99
XX. Testimonium S. Epiphani. 100
Quinta ætas Ecclesie ab anno Domini 400 ad 500. 101